

Cijnzen te Bergeijk van de abdij van Tongerlo (1362-1530)

BRON: Archief van de Abdij van Tongerlo (AAT) sectie II nr 332 (oude nummering) fol 58v (1362), nr 333 fol 105v (1375) en nr 334 fol 127v, 128 (1430). Archief van de Abdij van Tongerlo (AAT) AAT II nr 350, fol 91 (1530), de decimus de Bergeik.

TOELICHTING:

De bovengenoemde cijnsboeken zijn de opeenvolgende registers van dezelfde cijnzen die de abdij van Tongerlo dus al voor 1362 had te Bergeijk. Hoe is de abdij aan deze betrekkelijk kleine cijnsgoed gekomen? Vermoed kan worden dat dit cijnsgoed behoorde tot de “hoofdcijnzen” die op 9 januari 1311 samen met de tienden en keurmeden door Jan van Gemert aan de abdij werden overgedragen.¹ Hierbij wordt vermeld dat Jan van Gemert deze verkregen had van Henrik genoemd Boyfas zoon van wijlen Gerard de Eykelberga alias van Hove. De overdracht van kerkgoederen en hoofdcijnzen vormen een belangrijk onderdeel van het oude domeingood van de bisschop van Luik te Bergeijk en omliggende dorpen. Voor de invloed van deze familie verwijzen we naar de publicatie van Frans Theuws in De Middeleeuwen Centraal.²

De cijns werd geheven op **de feestdag van Sint Remigius**. Op dezelfde dag werden ook de cijnzen van Sint Jacob en Coenen te Bergeijk en de Spieringscijns te Lommel betaald.³

Dat het opeenvolgende registers zijn is eenvoudig te zien aan de eigenaren en aan de cijnsbedragen. De eerste cijns in 1362 “Bruninc de locus franc” vinden we eveneens als eerste terug in het cijnsboek van 1375 en in 1430 als “de bonis franconis” (nrs 1 en 3) enz..

1

Wat overgedragen wordt : “*decimam tam grossam quam minutam, curmedas et homines feudales, census capitales et omnia alia iura spectantia ad ecclesiam de Eykelberga*” (vert.: “de grote en kleine tienden, keurmeden, leenmannen en hoofdcijnzen en alles wat tot de kerk behoort”) : H. Camps, 1979, Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312, p.1011-2; zie ook de eerdere overdracht als allodium op 25 dec 1310, Camps, p.1010 en de overdracht voor de schout van Oerle en schepenen van Eersel op 9 januari 1311, Camps p. 1012-1024.

2

Theuws 1989 p. 114-118, 123-124.

3

Vangheluwe 2009 p.113, tabel 6.

LIGGING VAN DE CIJNZEN:

Een cijns in 1362 (nr3), 1375 (nr2) van 3 oude groten en 3 hoenderen werd in 1430 (nr 12) omschreven als “super domus et domistadium et (h)ortum situm prope ecclesiam” (vert.: “over het huis en aangelage en de hof (?) bij de kerk”). In 1530 (nr 9) werd deze cijns beschreven als: “uit een gelage met huis daarop staande aan die Plaatse” en (nr 10): “uit een gelage met huis daarop staande aan de kerkmuur gelegen”. In de administratie van de pachthoeve van Tongerlo in 1510 heet het : “een huis daarop staande aan die Plaatse gelegen een einde de gemeyn straat, ander einde rondom Heer Jan Back.” En “een gelage met huis daarop staande aan de kerkmuur gelegen, oostwaarts aan (de) kerkhof, westwaarts aan Loey Eyssen, zuidwaarts aan heren erve van Sint Jacob, noordwaarts aan die gemeyne straat.” Met de kerkmuur kan de muur bedoeld zijn die rond het kerkhof bij de kerk lag. Beide huizen lagen in het centrum van Bergeijk, maar ze lagen dus niet bij elkaar. Het zijn niet de enige huizen die we tegenkomen in het cijnsregister.

Over een huis bij de kerk: “de domistadium prope ecclesiam” werd in 1362 (nr 2) en 1375 (nr4) een cijns van 28 penning pagamentum betaald.⁴ Deze cijns komt in de latere cijnsregisters niet meer voor. De cijnzen van 21 penning en van 3.5 groten (in 1430 nrs 5 en 6) over een “*huis met aangelage*” komen evenmin terug.

Drie percelen in de oude cijnsregisters van 1362, 1375 en 1430 “de Gersthof” geheten en elk met een cijns van 3 penningen, corresponderen met de *in de Waterlaat* gelegen akkers van het cijnsboek van 1530 (op nummers 6 en 7).

Als voorlaatste zijn er de cijnzen die gaan over drie even grote weilanden op het Loo.⁵ Hiervoor werd per weiland een cijns betaald van 3 oude groten. Deze panden op het Loo komen overeen met percelen op nummers 4,5 en 6 van het cijnboek van 1530 en daar vernemen we waar ze precies liggen en hoe ze heetten: “aan die Puppelvoort”.⁶ Bij de inkomsten in 1510 van de pachthoeve in Bergeijk worden deze cijnzen eveneens genoemd. De drie eerder genoemde weilanden die ieder 3 oude groten moeten opbrengen renen

---

4

de denier pagamentum is hetzelfde als penningen payment en hiervoor geldt dat voor een oude groot 16 penningen payment wordt gerekend, zie hiervoor: M. Van Asseldonk p.51.

5

In de oude cijnsregisters van 1362 (nr 4-5), 1375 (nr 5-6), van 1430 (nr 2 en 13 “op die Loe”, “die voert” geheten nr 7) komen we dezelfde op het Loo gelegen weilanden tegen.

6

Voor de preciese ligging zie D Vangheluwe, Rosdoek 55 (1990).

(grenzen) volgens dit document met de oostzijde “aan die Puppels Voort”. Het kapittel van Sint Lambertus heft in 1395 een cijns op daarbij gelegen weilanden: “Henricus de Vonderen, 3 denarii de prato sito iuxta pubbens voirt” (zie cijnsboeken Sint Lambertus op deze site). Ook het kapittel van Thorn had een cijns op deze weilanden : “3 denier 1 ort ende een half spint roggen van den halven bempt aen die pippelvoert . .” (zie cijnsboeken Thorn van 1566 ,CT fol 4r, 10r, 10v op deze site). Merkwaardig genoeg hieven hier drie oude grondheren een cijns op de weilanden, gelegen aan de Voort tussen de Broekstraat en het Loo : Gerard Eykelberghe, klooster van Thorn en kapittel van Sint Lambertus.

Als laatste vinden we een betaling in goederen, te weten 10.5 lopen (ook 12 lopen) rogge in de maat van Gestel, te betalen op Maria Lichtmis. Deze cijns is duidelijk afwijkend van de andere. Wie de oorspronkelijke cijnsheer hievan was, weten we niet.

We concluderen dat de cijnzen van de abdij van Tongerlo te Bergeyk werden betaald voor huizen op uiteenlopende plaatsen, te weten in het centrum van Bergeyk aan de kerk en aan het marktveld, en voor percelen in de Broekstraat en op het Loo. Merkwaardig zijn de cijnzen voor de weilanden geheten **Puppelsvoort** gelegen in de Broekstraat aan de grens met het Loo, aan 3 oude cijnsheeren en ene cijns in rogge op Maria Lichtmis. Dit des te meer omdat de cijnsdatum van deze heren, op Sint Maartensdag, opwijkt t.o.v van die van Tongerlo, op Sint Remigiusdag.

D. Vangheluwe 30 april 2012.

LITERATUUR:

M.M.P. Van Asseldonk, 1999, ” *Census Domini Ducis*”, Noordbrabants Historisch Jaarboek nr 16.

F.C. Theuws, 1989, ‘Middeleeuwse parochiecentra in de Kempen 1000-1350’, in: A. Verhoeven, e.a (red.), *Het Kempenproject 3 – De middeleeuwen centraal*. Stichting Brabants Heem, Waalre, p. 97-217.

D. Vangheluwe, 2009, Een schets van de villa Eicha, in: D.Vangheluwe, K. de Nooijer, Rogier Knaepen, J. Biemans, Bergeijk in Kaart, Stichting Eicha, Bergeijk, p.97-123 en Tabel2.